
Ondertussen op het Binnenhof

Dilemma's rond het levenseinde liberaal belicht

door Ockje Tellegen

In september 2017 maakte Coöperatie Laatste Wil (CLW) bekend een zelfdodingsmiddel ter beschikking te stellen voor mensen die hun leven voltooid achten. Op het eerste gezicht een begrijpelijk streven om mensen die weloverwogen en zonder dwang tot de conclusie komen dat hun leven voltooid is, de mogelijkheid van een menswaardig einde te bieden.

Maar nu, ruim een half jaar later, is het een stuk ingewikkelder om begrip op te brengen voor dit initiatief. Het online platform verstrekte zeer nauwkeurige en gedetailleerde informatie over (de werking van) het zelfdodingsmiddel. Ook viel uitgebreid te lezen hoe het middel te gebruiken en hoe

eventuele bijwerkingen konden worden voorkomen. In maart 2018 werd bekend dat een jonge vrouw van negentien jaar zich met uitgerend dit middel van het leven had beroofd. Voor haar ouders, familie en andere bekenden een afschuwelijke gebeurtenis die terecht de vraag oproept of dit de weg is die we in Nederland willen inslaan; of wij het aanvaardbaar vinden dat er organisaties als CLW bestaan die op zeer laagdrempelige wijze informatie verstrekken over 'humane zelfdoding'. Het middel zelf bleek tot enkele weken geleden voor twee tientjes beschikbaar op Marktplaats. Momenteel loopt er naar aanleiding deze tragische gebeurtenis een strafrechtelijk onderzoek en heeft CLW besloten haar activiteiten voorlopig op te schorten.

Ik ben over deze gebeurtenis in de media kritisch geweest. De CLW voorziet in de wens van een aanzienlijke groep mensen om op een menswaardige manier te kunnen sterven, dat blijkt alleen al uit het aantal leden dat zij in korte tijd wist te vergaren. Daar mogen we onze ogen zeker niet voor sluiten. Maar tegelijkertijd ligt misbruik op de loer. En daar schuilt het dilemma. Enerzijds wens je mensen die hun leven voltooid achten een menswaardig einde toe. Over het feit dat organisaties zoals CLW mensen die hun leven voltooid achten actief willen helpen – eerder zagen we eenzelfde discussie rondom Stichting De Einder – kunnen we een aparte discussie voeren. De VVD is van mening dat ieder mens op menswaardige wijze moet kunnen sterven, dus ook die mensen die hun leven voltooid achten. Anderzijds willen we mensen die om andere redenen het leven (tijdelijk) niet zien zitten, goede hulp bieden. We hebben als samenleving een verantwoordelijkheid voor de jonge vrouw die naar dit middel greep. Haar dood had mogelijk voorkomen kunnen worden als ze goede hulp had gekregen en niet zo makkelijk aan dit zelfdodingsmiddel en de bijbehorende informatie had kunnen komen.

We moeten wel realistisch zijn. Mensen die echt niet meer willen leven, zullen altijd een uitweg vinden. Een heel pakje Paracetamol inslikken of een fles ammoniak leegdrinken kan al fataal zijn. Bij de supermarkt, de drogist en de bouwmarkt zijn voldoende stoffen te verkrijgen die bij verkeerd gebruik kunnen leiden tot de dood. Informatie over

zelfmoord zal ook altijd te vinden zijn. Maar als samenleving moeten we ons wel afvragen of wij organisaties die zo laagdrempelig zowel een zelfdodingsmiddel als de informatie daarover beschikbaar stellen, moeten laten bestaan. Immers, hoe goed de bedoelingen mogelijk ook zijn, de kans op misbruik is simpelweg te groot.

Voltooid leven

De VVD is van mening dat iemand die, vaak na een lang leven, zonder druk van buitenaf en weloverwogen tot het besluit komt dat het leven mooi is geweest, de mogelijkheid zou moeten krijgen op een menswaardige wijze afscheid van dat leven te nemen. Dat stond glashelder in ons laatste verkiezingsprogramma: ‘Iedereen moet de mogelijkheid hebben om zelf te kiezen voor een waardig levenseinde’. Dit uitgangspunt was de reden dat ik minister Schippers in 2013 al gevraagd heb om de Commissie Schnabel onderzoek naar dit vraagstuk te laten doen. De uitkomst van de Commissie Schnabel? De praktijk is weerbarstig. Voor een deel van de mensen kan de huidige euthanasiewet uitkomst bieden. Maar voor die mensen die gezond en wel op een dag zeggen ‘het is mooi geweest’, biedt de euthanasiewet op dit moment geen uitkomst. De vraag is en blijft of er aan de volstrekt legitieme wens van deze mensen om waardig te sterven in de toekomst tegemoet gekomen kan worden.

De kwestie voltooid leven roept een hoop vragen op. Wanneer is iemands leven voltooid? Hoe weet je zeker dat iemand echt

weloverwogen en vooral ook zonder druk of dwang tot dat besluit komt? Moeten we een leeftijdsgrens invoeren? En wie moet die wens dan inwilligen? De arts? Of een stervensbegeleider?

“... hoe goed de bedoelingen mogelijk ook zijn, de kans op misbruik is simpelweg te groot ...”

Al deze vragen zijn actueel. Tegelijkertijd zien we de laatste jaren wel een verschuiving in de uitleg die wordt gegeven aan de euthanasiewet. Steeds vaker erkennen we dat ondraaglijk en uitzichtloos lijden niet betekent dat je alleen fysieke klachten hoeft te hebben. Ook geestelijk lijden, bijvoorbeeld door dementie, kan een reden zijn om een euthanasieverzoek in te dienen. Met andere woorden, de euthanasiewet biedt ruimte en de wetspraktijk zal uitwijzen of lijden aan het leven of het voltooid achten van je leven op enig moment ook een reden kan vormen op basis waarvan een arts bereid is mee te werken aan een stervenswens.

Goede zorg

Dat neemt niet weg dat we oog moeten hebben voor situaties zoals die van de jonge vrouw die in paniek was, het niet meer zag zitten en zich plotsklaps van het leven beroofde. Met de juiste hulp had zij dat misschien niet gedaan. En daar schuilt het gevaar in de goede bedoelingen van CLW. Als zo'n organisatie alleen die mensen hielp die hun leven voltooid achten, dan zouden we misschien een andere discussie voeren.

Maar nu ligt misbruik op de loer. Het vinden van informatie over een effectief zelfdodingsmiddel en het zo makkelijk verkrijgen ervan, heeft er mogelijk toe geleid dat deze jonge vrouw zichzelf van het leven beroofde. Iemand die zich niet gehoord, geholpen of begrepen voelde, vond de instructies en informatie over een zachte dood eenvoudig en laagdrempelig op internet. Terwijl in dit soort situaties goede hulp het antwoord moet zijn. Marktplaats mag geen plek zijn waar je voor een paar tientjes een zelfdodingsmiddel kunt krijgen. Helemaal voorkomen is een illusie, maar we hebben hier wel een inspanningsverplichting als overheid om de kans op misbruik zo klein mogelijk te maken.

Tot slot

Het maatschappelijk debat over dit dilemma is verre van afgerond. Ik spreek veel mensen die het openlijk kunnen verkrijgen van een effectief zelfdodingsmiddel zien als de voltooiing van de liberale vrijheden die we in Nederland hebben verworven. Maar ik spreek net zo veel mensen die zich hier heel erg zorgen over maken. Daarom moeten we dit debat blijven voeren. Zodat we de zorg voor mensen die hulp nodig hebben kunnen verbeteren maar tegelijkertijd blijven zoeken naar de mogelijkheid om mensen die hun leven voltooid achten, menswaardig afscheid van het leven te kunnen laten nemen.

Drs. O.C. Tellegen is Tweede Kamerlid voor de VVD en woordvoerder medische ethiek.